

5. Попов С.І., Бондаренко Є.С., Курилов О.С. Вплив азотних підживлень на врожайність і якість зерна пшениці озимої. *Вісник центру наук. забезп. АПВ Харківської обл.* Харків: ПП «Стиль-Іздат», 2018. № 24. С. 68–78.

УДК 378.663.093.5(477.54)(091)

Поташов Ю. М., канд. с.-г. наук, завідувач музеєм
Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва
e-mail: potashovyuri@gmail.com

КАБІNET – КАФЕДРА, ВІДДІЛЕННЯ – ФАКУЛЬТЕТ

Перші структурні підрозділи – кабінети, були створені у Варшавській лісовій школі в 1818 р., у Маримонтському інституті землеробства в 1820 р. Саме з цього часу почалася підготовка фахівців для лісового і сільського господарства тодішнього Царства Польського. Після об'єднання в 1840 р. зазначених навчальних закладів, у складі Маримонтського інституту сільського господарства та лісівництва створили два відділення – сільськогосподарське і лісове. У 1857 р. в результаті освітньої реформи інститут перейшов на 3-річний термін навчання студентів, унаслідок чого збільшилася кількість кабінетів. Завідувач кабінетом – професор чи ад'юнкт-професор, читав лекції і проводив практичні заняття. За надмірного навантаження лектора до проведення практичних занять залучався допоміжний персонал (завідувачі дослідним господарством, фермою, лісництвом, садовими закладами, бібліотекою) [1].

У період з 1869 по 1876 рр. у структурі Ново-Олександрійського інституту сільського господарства та лісівництва з'явилися лабораторії – хімічна й землеробська, а після об'єднання їх з відповідними кабінетами в 1882 р. започаткували перші дві кафедри – хімії і землеробства. У 1892-1895 рр. за реформаторської діяльності в. о. директора інституту, професора В.В. Докучаєва запровадили 4-річний строк навчання студентів і створили нові кафедри: ботаніки, зоології, технології, механіки, тваринництва, лісівництва, лісовпорядкування, таксації та адміністрації лісів, спеціального землеробства, мінералогії, ґрунтознавства, сільськогосподарської економіки. З цього часу практичні заняття проводили не лише штатні та позаштатні доценти і викладачі, але й асистенти.

Після початку Першої світової війни відбулася термінова евакуація навчального закладу разом з обладнанням, худобою, професорсько-викладацьким складом і студентами до Харкова. У 1921 р. евакуйований заклад отримав назву – Харківський інститут сільського господарства та лісівництва. Цього ж року замість відділень в інституті з'явилися нові структурні підрозділи факультети: інженерно-аграрний і лісовий, першими деканами яких призначили професорів О.О. Алова та О.Г. Марченка. У 1921 р. також при інституті організували робітничий факультет на чолі з професором М.П. Жинкіним. Восени 1922 р. деканом лісфаку призначено професора Б.О. Шустова. У 1923 р. деканом агрономічного факультету призначили професора О.І. Супруненка, а

деканом новоствореного інженерно-меліоративного факультету – професора Ю.В. Ланге.

Восени 1925 р. агрономічний факультет, через масову підготовку агрономів-організаторів, перейменували в організаційний, деканом якого призначили професора Д.Г. Віленського. Лісовий факультет знов очолив професор О.Г. Марченко, меліоративний – професор М.Г. Михайлов.

У червні 1930 р. оргфак через реформування Харківського СГІ перетворився в Зерновий інститут, лісфак з викладачами і студентами перебазували до Києва, амеліофак – спочатку до Одеси, а пізніше також до Києва. Цього ж року в інституті відкрили заочне та вечірнє відділення. У вересні 1932 р. в Інституті зернових культур започаткували факультет захисту рослин на чолі з професором Т.Д. Страховим. У 1933 р. до Інституту зернових культур на правах факультету приєднали агроекономічний інститут (директор – професор Л.М. Клецький), де підготовка економістів-плановиків і економістів-управлінців сільськогосподарського проводилася з 1929 р. До складу економічного факультету увійшла кафедра організації сільського господарства Інституту зернових культур, яку очолювали професори С.Д. Тумановський (1925-1928 рр.) і В.В. Назаров (1929-1933 рр.). Першим деканом економічного факультету призначили доцента В.К. Ключнікова.

У 1934 р. навчальному закладу повернули колишню назву – Харківський СГІ. Деканами агрономічного факультету були доцент М.Д. Рижутін (1933-1934, 1940-1941), С.О. Воробйов (1934-1935, 1940), Ф.П. Мацков (1935-1936, 1939-1940), доцент О.М. Можейко (з 1941 р. очолював загальний факультет під час евакуації).

У 1944 р. в Харківському СГІ організували факультет інженерів землевпорядкування (декан – професор А.Я. Петренко), у 1945 р. – факультет плодоовочівництва (декан за сумісництвом – доцент О.М. Можейко), у 1946 р. – лісомеліоративний факультет (декани за сумісництвом – професор А.Я. Петренко, доцент Ф.Я. Бузовір) і ґрунтово-агрохімічний факультет (декан – доцент О.М. Грінченко). У 1952 р. в інституті не стало плодоовочевого факультету. З 1955 р. лісомеліоративний факультет перетворився в лісовий (декан – професор С.С. П'ятницький), який в 1961 р. також припинив підготовку фахівців. У 1956 р. створено факультет заочної освіти (декан С.О. Афонський).

У 1974-1978 рр. існував факультет архітектури сільського будівництва (декан – професор В.О. Кірсанов), але через перебазування Харківського СГІ ім. В.В. Докучаєва за межі міста Харкова, цей факультет підпорядкували спочатку Харківському інституту механізації та електрифікації сільського господарства, а пізніше Харківському інституту інженерів комунального будівництва [2].

У 2002 р. в Харківському НАУ ім. В.В. Докучаєва повноцінно відновив навчання студентів факультет лісового господарства (декан – доцент А.М. Полив'яний), що з 1998 р. на правах лісового відділення перебував у складі агрономічного факультету. У 2005 р. економічний факультет розділився на два окремих – менеджменту та економіки (декан – доцент О.І. Гуторов) й

обліку і фінансів (декан – доцент К.І. Посилаєва) [2].

У 2007 р. в університеті створили нові структурні підрозділи – навчально-наукові інститути: агробіології, агробізнесу, земельних ресурсів і лісу. Їх відповідно очолили директори: доцент М.В. Шевченко, професор М.І. Беленкова, професор М.Я. Рохманов. Факультет заочної освіти ліквідували, а його студентів згідно напрямку підготовки перевели на відповідні факультети [3].

Після плідної 70-річної роботи у 2016 р. припинив існування факультет агрохімії та ґрунтознавства. Його студенти змушені продовжувати навчання на агрономічному факультеті. В університеті залишалося 6 факультетів: агрономічний, лісового господарства, захисту рослин, інженерів землевпорядкування, менеджменту та економіки, обліку і фінансів [4].

Кількість кафедр також постійно змінювалася залежно від відкриття чи закриття факультетів і чисельності студентів, що на них навчалися. У минулому столітті існували дві зоотехнічні кафедри: загального і спеціального тваринництва, які пізніше об'єднали, також були об'єднані окремі кафедри ботаніки та фізіології рослин і мікробіології, кафедри неорганічної й аналітичної та органічної хімії, кафедри плідництва й овочівництва тощо

Кафедру цивільної оборони у 2002 р. перетворили в кафедру екології та безпеки життєдіяльності, а в 2009 р. – в кафедру екології та біотехнології. У 1999 р. від кафедри лісівництва, меліорації та охорони природи відокремилася кафедра лісових культур і меліорацій, у 2008 р. – кафедра лісоуправління та лісоексплуатації, а у 2015 р. – кафедра садово-паркового господарства. У 2010 р. ліквідували кафедру планування сільських населених місць, у 2015 р. – кафедру тваринництва, але у 2019 р. їх діяльність відновили. Суттєвих змін не зазнали лише кафедри економічного профілю, але через брак здобувачів утримати ситуацію стабільною було дуже важко.

У 2021 р., через створення Державного біотехнологічного університету, діяльність Харківського НАУ ім. В.В. Докучаєва було призупинено. Але на його базі продовжують роботу два факультети: агрономії та захисту рослин, лісового господарства, деревооброблювальних технологій та землевпорядкування. Навчальний процес забезпечують 14 кафедр: генетики, селекції та насінництва; зоології, ентомології, фітопатології, інтегрованого захисту і карантину рослин ім. Б.М. Литвинова; ботаніки та фізіології рослин; рослинництва; агрохімії; ґрунтознавства; плодовочівництва і зберігання продукції рослинництва; агротехнологій та землеробства; лісових культур і меліорацій; лісівництва та мисливського господарства; садово-паркового господарства; деревооброблювальних технологій та системотехніки лісового комплексу; геодезії та землеустрою; управління земельними ресурсами та кадастру.

Список літератури

1. Фурсенко И.Д. Харьковский ордена Трудового Красного Знамени сельскохозяйственный институт имени В.В. Докучаева. Очерки истории. Киев: Урожай, 1968. 168 с.
2. Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва. 1816-2006: Нарис. Харків, 2006. 367 с.
3. Історія Харківського національного університету імені В.В. Докучаєва

[О.М. Голікова, А.І. Кравцов, Р.І. Киричок та ін.]. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків, 2011. 544 с.

4. Джерела аграрної освіти і науки [О.В. Ульяновченко, А.І. Кравцов, О.М. Голікова та ін.]. Харків. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків, 2018. 108 с.

УДК [635.652:631.559]:631.531.04 “32”(477.52/.6)

Поташова Л. М., канд. с.-г. наук, доцент
Державний біотехнологічний університет
e-mail: potashova124@gmail.com

ВПЛИВ СПОСОБІВ СІВБИ ТА НОРМ ВИСІВУ НА ВРОЖАЙНІСТЬ КВАСОЛІ ЗВИЧАЙНОЇ У СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

За останні десятиліття все більшого поширення набуває глобальна продовольча проблема, в розв'язанні якої визначне місце надається зернобобовим культурам. Подолання дефіциту білка можливо за рахунок збільшення посівних площ під зернобобові культури, у т. ч. квасолі звичайної, попит на яку в останні роки значно зростає. Квасоля є однією з найкращих культур продовольчого використання, що містить високоякісний, збалансований за амінокислотним складом, економічно дешевий та екологічно чистий білок [1].

Для формування високого врожаю квасолі необхідно забезпечити оптимальну кількість рослин на одиниці площі, що досягається відповідною нормою висіву. Зріджені чи надмірно загущені посіви знижують урожай квасолі. Зріджені посіви недостатньо використовують із ґрунту вологу і мінеральні речовини, помітно зростає їх забур'яненість. У загущених посівах рослини відчувають дефіцит світла, а в районах з недостатньою кількістю вологи потерпають від посухи, формується низький урожай із дрібним насінням [2].

Способи сівби та норма висіву квасолі є важливими елементами в технології вирощування, що забезпечує одержання високого врожаю, завдяки сформованій оптимальній кількості рослин на одиниці площі в конкретних ґрунтово-кліматичних умовах. Широкорядний спосіб сівби з міжряддям 45 см дозволяє проводити рихлення посівів та покращувати повітряний режим ґрунту. Високу врожайність квасолі отримують також від вузькорядного способу сівби за рахунок більш раціональної геометричної фігури площі живлення однієї рослини. Наприклад, при рядковому способі сівби за норми висіву 400 тис. шт./га вона схожа на квадрат (15 x 16,66 см), тоді як при широкорядному способі сівби є прямокутником (45 x 5,55 см). Проте, рядковий спосіб сівби виключає можливість механізованого способу боротьби з бур'янами і спонукає до застосування гербіцидів [3].

Використання раціональних способів сівби має велике значення в підвищенні урожайності квасолі. Застосовуючи той чи інший спосіб сівби та